

Őze Sándor, Apokaliptikus időszemlélet a korai reformáció Magyarországn

A szerző Magyarországnak a 16. századi határhelyzetéből kialakuló, az iszlám veszélyhez kötődő szemléletét és a reformáció erre adott felekezeti válaszait vizsgálják, bekapcsolva az elemzésbe a korszak államelméleti gondolatait is. A középkori Magyarországon a mohamedánokkal vívott harcok révén már korán rájöttek arra, hogy a keresztény–muszlim ütközőzóna háborúi más jellegűek, mint Európa nyugati részeinek dinasztikus összecsapásai. Az ebben a zónában lezajló ütközetek ideologikus jellegüknél fogva pusztítóbbak voltak a polgári lakosságra, ugyanakkor kulturális transzfert adó kontaktterületként is működtek. A 16. században kiépülő végvársor a korabeli Magyarországon nemcsak a tér centrális rendezője volt, hanem viszonyulási pontként is szolgált, így az egész társadalom gondolkodásának formálására hatott, és igényt is tartott. A frontvonal megmerevedésével, a portyák állandósulásával, a küzdelem életvitelszerű elfogadásával később az iszlám–keresztény ütközőzóna az itt élő népek kulturális emlékezetének centrumává is előlépett. A vársor szempontjából fogalmazták meg az összefolyó múltból az egyes események, „vészek” és „diadalok” kiemelését, és „cövekelték ki” a kisebb és nagyobb közösségek kulturális identitását. Ugyanakkor a sokkhatás és a frontmentalitás által az erődhálózat formáló erejű is volt: a „végek” életének létezett egy apokaliptikus ideje is, amely csak itt volt értelmezhető. Ebből a szempontból a szomszédos, viszonylagos békében, normálisan élő országok életvitele nem összevethető azzal a Magyarországgal, amelynek attribútuma az erődháló volt.